

Ч Ы Т А Н К А

Т Р Ы М А Т Ы Л Ь К І

для 2-ога класа беларускіх дапаўняльных школаў

(Першая чытанка пасьяа лемантара)

Дарагія настаўнікі й бацькі!

Выданьне гэтае прызначанае для вучняў беларускіх дапаўняльных (сыботніх) школаў у англамоўных краях вольнага сьвету, а таксама для беларускіх дзяцей, якія ня маюць магчымасьці наведаць сыботнія школы.

ЧЫТАНКА будзе друкавацца часткамі. Усяго выйдучь 3 часткі – па 24 балонкі ў кожнай. Спадзяемся, што апошняя частка *Чытанкі* выйдзе яшчэ сёлета – у 1966 годзе.

У 2-ой і 3-й частцы будуць зьмешчаныя вершы й казкі, а таксама апавяданьні на тэмы беларускіх традыцыйных і нацыянальных сьвятаў.

Паралельна з Чытанкаю для 2-ога класа Выдавецтва Беларускага Школьнага Фонду апрацоўвае *Падручнік Беларускага Мова* для 2-ога класа, які будзе ў васноўным складацца з правапісных практыкаваньняў.

* * *

ПАРАДЫ Й ВЫЯСНЕНЬНІ:

а) Адказваючы на *пытаньні* (пастаўленыя ў канцы кожнага апавяданьня), вучні набываюць практыку выражаць свае думкі пабеларуску ды правільна звязваць паасобныя, ведамыя ім, беларускія словы.

Пажадана, каб вучні адказвалі на гэтыя пытаньні *пісьмова* (як хатняе заданьне). У школе настаўнік можа *параўнаць* розныя адказы й выбраць зь іх або складзіць зь іх найлепшы адказ.

Адказваючы на ўсе пытаньні вусна або пісьмова, вучні фактычна перадаюць сваімі словамі зьмест цэлага апавяданьня.

б) Чытаючы, вучні павінны таксама паступова *ўзбагачаць свой беларускі слоўнік* – запас беларускіх слоў. Дзеля гэтага ўкладальнік апрацаваў да кожнага апавяданьня *СЛОЎНІЧАК*, у якім выясьняюцца незразумелыя словы.

Паколькі гэта магчыма, незразумелае слова выясьняецца іншым, вядомым вучню, беларускім словам, або апісаньнем.

Калі няведамае слова цяжка або й немагчыма выясьніць пабеларуску, тады яно перадаецца коратка *паангельску* – адным словам, або трапнай фразай.

Ю. Станкевіч – укладальнік ЧЫТАНКІ.

Лётаюць тры матылькі з кветкі на кветку: чырвоны, жоўты й белы. П'юць салодкі мёд з кветак. І так прыемна ім у сонечны дзень.

Неспадзявана ў гэты час надыйшоў праліўны дождж, а матылькі былі далёка ад сваёй хаткі. Прылятаюць яны да сонечніка, які пахіліў сваю галоўку, і просяць яго :

– Сонечніку, ратуй нас. Растулі сваю кветку і ўпусьці нас у сярэдзіну. Калі нас не схаваш, то мы загінем на дажджы.

Сонечнік глянуў на іх і сказаў:

– Жоўтага прыйму. Ягоны колер такі, як маёй кветкі. А чырвоны й белы хай выбачаюць.

Тады кажа жоўты матылёк "Як ты ня прыймеш маіх братоў, то і я не пайду да цябе. Разам мы жылі ў шчасьці, так што не пакіну іх у няшчасьці. Разам будзем гінучь". І паляцелі.

Бачаць яны пры дарозе шыпшыну. Змокла яна, пахіліла галоўку, дрыжыць ад холаду. Прылятаюць да яе матылькі.

– Прыймі нас, атулі нас! – просяць да.

– Чырвоная атулю, іншых ня прыйму, – кажа шыпшына.

На гэта адазваўся чырвоны матылёк:

– Выбачай! Ня буду я ратаваць сябе, калі мае браты маюць загінуць.

І паляцелі далей.

Ужо ледзь махаюць крыльямі – так перамаклі, ужо ледзь дыхаюць, так змучыліся. Пабачылі лілею, просяць, каб іх прыняла.

А лілея кажа:

– Белага прыйму, бо ён такі, як мая кветка. А жоўтага й чырвонага колеру ня люблю. Ня прыйму гэных матылькоў.

Тады кажа белы матылёк:

– Прыймі маіх двух братоў. А мне лепш загінуць, чымся сябе ратаваць і прыглядацца на згубу сяброў.

Пакінулі лілею й паляцелі далей на дажджы.

Пабачыла гэта сонца з-паза хмары. Усьцешыла яго вельмі братняя любоў матылькоў. Прыгрэла яно мацней, і развеела хмары. Перастаў ісьці дождж, а цёплыя сонечныя праменьні абсушылі прамочаныя крыльці матылькоў, абагрэлі іх цела.

Весела лёталі матылёчкі ў ясных праменьнях сонца.

-
1. Чаму матылёкі не схаваліся ў сонечніка?
 2. Чаму яны не засталіся ў шыпшыны?
 3. Чаму яны пакінулі лілею?
 4. Чаму перастаў ісьці дождж?
-

Слоўнічак:

- Неспадзявана надыйшоў дождж = нечакана надыйшоў дождж.
- Сонечнік = sunflower.
- Загінем на дажджы = прападем на дажджы.
- Шыпшына = a wild rose.
- Сонечныя праменьні = rays of sun.

ЧАТЫРЫ ЖАДАНЬНІ

Мікітка наездзіўся на саначках зь ледзяной гары і на канькох па замерзлай рацэ, прыбег дамоў, румяны, вясёлы і кажа бацьку:

– Як весела зімою! Я хацеў-бы, каб увесь час зіма была!

– Запішы сваё жаданьне ў маю кішэнную кніжку, – сказаў бацька.

Мікітка запісаў.

Прышла вясна. Мікітка ў волю набегаўся за стракатымі матылькамі па зялёным лузе, нарваў кветак, прыбег да бацькі й кажа:

– Што за хараство – гэтая вясна! Я жадаў-бы, каб заўсёды вясна была!

Бацька ўзноў выняў кніжку і загадаў Мікітку запісаць сваё жаданьне.

Надыйшло лета. Мікітка з бацькам адправіўся на сенажаць. Увесь доўгі дзень весяліўся хлопчык: лавіў рыбу, назьбіраў ягад, куляўся ў духмяным сене, а ўвечары сказаў бацьку:

– Вось ужо сьняня я павесяліўся ў волю! Я жадаў-бы, каб лету канца ня было!

І гэтае жаданьне Мікіткава было запісана ў тую-ж кніжку.

Наступіла восень. У садзе зьбіралі плады – румяныя яблыкі й жоўтыя грушы. Мікітка быў у захапленьні й сказаў бацьку:

– Восень лепшая за ўсе поры году!

Тады бацька выняў сваю запісную кніжку і паказаў хлопчыку, што ён тое-ж самае казаў і пра вясну, і пра зіму, і пра лета.

-
1. Як гуляюць дзеці ўзімку?
 2. Што робяць дзеці ўвясну?
 3. Як яны гуляюць улетку?
 4. Што яны робяць увосені?
 5. Назаві зімовыя месяцы!
 6. Назаві веснавыя месяцы!
 7. Назаві летнія месяцы!
 8. Назаві восенскія месяцы!
-

Слоўнічак:

- Жаданьне = хаценьне, a wish.
- Румяны = чырвоны.
- Румяныя яблык, румяныя шчокі.
- Стракаты матылёк = матылёк розных колераў.
- Луг, сенажаць = a meadow.

- Духмянае сена = пахучае сена.
- Плады на дрэвах = fruit.
- Мікітка быў у захапленні = ён быў вельмі рады.

ЯК ЗАБЛУДЗІЛА МАЛАЯ РУЖОВАЯ СЬВІНКА

Малая ружовая сьвіначка выбегла із свайго хлява, а калі агледзелася й захацела вярнуцца назад, ніяк не магла знайсці дарогі.

Бегла яна, бегла, ажно спатыкае каня.

– Прабач, конь, – пытаецца малая сьвінка, – ці ня можаш ты мне паказаць дарогу да сьвінарніка?

– Але-ж, пэўна магу, – адказаў конь. – Вось гэтай дарогай проста трэба зрабіць трыццаць вялікіх крокаў, і будзе сьвінарнік.

– Дзякую, дзякую! – квікнула сьвіначка і пабегла па дарозе. Яна рабіла такія вялікія крокі, як толькі магла, але як яна не старалася, не магла такая маленькая сьвіначка рабіць такіх крокаў, як конь сваімі даўгімі нагамі. І дзеля гэтага, як яна зрабіла 30 крокаў, спынілася яна зусім не каля сьвінарніка й ня бачыла яго навет здалёку, бо такая малая сьвіначка й ня можа далёка бачыць.

Вось угледзела яна на лісьце зялёнага палявога казёлчыка, падбегла да яго хуценька й пытаецца:

– Прабач, казёлчык, ці можаш мне сказаць, як мне знайсці дарогу да сьвінарніка?

– Магу! – зацвіркаў казёлчык. – Зрабі ўздоўж гэтай дарогі прыблізна 200 малых скокаў, тады будзе ўзгорак і за ім даліна, дык у даліне яшчэ зробіш 100 скокаў, але ўжо вялікіх.

– Дзякую! – крыкнула малая сьвіначка і пачала скакаць. Яна скакала, аж прыскакала на горку й скакала далей у даліну. Але яе вялікія скокі былі шмат большыя ад скокаў палявога казёлчыка.

І калі малая, ружовая сьвіначка налічыла сто вялікіх скокаў, праскочыла яна шмат далей за свой хлэў, не заўважыўшы гэтага. Спынілася яна на скраю дарогі і ня ведала, што ёй рабіць. Сьвінарніка так і ня было. Але вась пабачыла яна пад кустом сьпячага вожыка. Яна падыйшла й далікатна таўханула яго лычом.

– Прабач, вожык, ці ня можаш мне сказаць, як мне знайсці дарогу да сьвінарніка?

– Але, я гэта магу зрабіць. Вось з гэтай горкі трэба каціцца

ўніз. І калі ты, скаціўшыся, стукнешся аб каменны плот, тады ідзі каля плоту аж да брамы. Ідзі праз браму, а там ужо знойдзеш сваю хату.

Дурненькая малая ружовая сьвіначка надзьмулася, як пузыр, і пачала каціцца з горкі.

І калі вожык, пакрыты шорсткімі іголкамі, мог каціцца па калючаму іржышчу й па каменнях, то малая сьвінка, маючы толькі далікатную ружовую скуру, не магла. Калі яна дакацілася да муру, як-жа яна выглядала! Уся яе скура была падрапана й крывавілася, а ў галаве ў яе круціўся ўвесь сьвет. Жаласна пачала квікаць-плакаць малая ружовая сьвінка ды церці сваю бедную дурненькую галоўку, ажно бачыць нешта сьмешнае: вась падымаецца малая горка зямлі ўгару, а зь яе высоўваецца нос крата.

– Ах, кроцік, прабач, ці ня можаш мне сказаць, як мне вярнуцца ў сьвінарнік?

– О, так, хоць я рэдка туды праграбаю дарогу, бо яна для мяне за брудная. Але, калі хочаш – дык ідзі за мною па гэтым тунэлю да першага вялікага кораня, тады грабі налева ад яго і ўсё проста. Дык хадзі за мной! – і крот зьнік у сваім тунэлю.

Сьвінка ўсадзіла свой лычык у тунэль, але ніяк не магла ўлезьці ўся ў дзюрку, бо яна была куды большая за крата. Тады села яна й пачала з гора голасна квікаць.

Але гэтым разам яна мела шчасьце й вась чуе пшчотнае, знаёмае хруканьне свае мамы й яе цяжкія крокі.

– Ах, мама, я заблудзіла! – хліпала яна. – Я пыталася каня, як мне знайсці дарогу. Ён сказаў, што маю рабіць вялікія крокі. Я пыталася палявога казёлчыка – ён радзіў мне скакаць, я пыталася вожыка – ён сказаў мне каціцца з горкі. Наканец я папыталася крата – ён сказаў, што я мушу грабсьці. Усё я рабіла і ніяк

не магла знайсці дарогі да свае хаты.

Хру, хру, – сказала мама, – запамятай сабе гэта: звычайі каня, палявога казёлчыка, вожыка й крата – гэта ня звычайі сьвіньні. Добра яшчэ, што ты ня пыталася ў савы, бо мусіла-б чакаць, пакуль зьявіцца на небе месяц. На будучыню ведай: дарогі трэба пятацца толькі ў сьвіньні, або найлепш не адыходзь далёка ад сьвінарніка, тады й не заблудзіш. З гэтымі словамі пайшла мама ў сьвінарнік, а побач зь ёю, блізка да яе прытуліўшыся й малая ружовая сьвіначка.

1. Выпішы з чытанкі назовы ўсіх зьвяроў!
2. Якім спосабам гэтыя зьвяры рухаюцца?
3. Дзе гэтыя зьвяры жывуць?
4. Чаму сьвінка не магла знайсці дарогі дамоў?
5. Што ёй парадзіла мама?

Слоўнічак:

- Хлеў = stable.
- Сьвінарнік = хлеў для сьвіней.
- Прыблізна 200 скокаў = about 200 jumps...
- Даліна = a valley.
- Вожык = porcupine.
- Лыч = нос у сьвіньні.
- Іржышча = поле, дзе ўжо пакасілі збожжа.
- Мур = каменная або цагляная сьцяна.
- Крот = a mole.
- Праграбаю сабе дарогу = пракопаю сабе дарогу(кажа крот).
- Крот зьнік = крот прапаў.
- Пяшчотнае хруканьне = ласкавае хруканьне...
- Ён радзіў мне = He gave me advice...
- Звычайі зьвяроў = customs of animals.
- Сава = owl.

ПРЫРОДА ГАТУЕЦЦА ДА СНУ

Пакарацелі цёплыя летнія дзенькі. Перастала грэць яснае сонейка. Не падымаецца яно высака над зямлёю. Ягонья праменьні ня сьвешаць ужо так ясна. Яны ўжо ня грэюць маткі-зямлі. Зату-

манілася неба. Няма таго дня, каб сівыя хмары ня плавалі над зямлёю. Пачаліся прымаразкі. Ліст на дрэвах пажоўк і асыпаўся, і зьгінулі кветкі, што ўбіралі поле й луг. Ня шастаюць у траве конікі, ня гудуць каля вульляў чолкі, "не таўкуць куцыці" камары й мошкі. Птушкі адны за аднымі зьбіраюцца ў вялікую дарогу.. Уся прырода пачынае заміраць.

Ужо й халодная восень прыйшла. Сонейка рэдка паказваецца з-за хмараў. Позна ўзыйдзе, нявысака падымецца ды зноў схавецца. Хмары ня зыходзяць зь неба. У паветры цішыня. Усе хаваюцца ад холаду й дажджу. Змоўклі вясёлыя птушкі-пяюньні. Ня відаць харошанькіх матылькоў. Усё пахавалася. Усё пакінула нас разам із сонейкам. Толькі высака над зямлёй чуваць маркотны крык жураўлёў. Борзда лятуць яны з поўначы на паўдня і сваім крыкам быццам шлюць нам сваё разьвітаньне.

Агаліўся й парадзеў лес. Стаіць ён, як сірата, сумны й маркотны. А ці той гэта луг? Дзе яго кветкі, дзе пышная трава? Кветкі пасохлі, траву скасілі. Адзін вецер ня мае сабе прыпынішча. Носіцца ён па голай зямлі, круціць сухое лісьце ды расьсявае сьпелае насенне з травы й дрэваў. Усё чарнее і траціць свой колер. Толькі жыта маладое расьце й руніцца. Ды й яго скоро замарозіць мароз. У гэты позьні асенні час уся прырода падобная да спрацаванага чалавека, што пасья цяжкое працы заснуў моцным сном.

1. Як зьмяніўся луг увосені?
2. Як зьмяніўся лес?
3. Як зьмянілася поле?

Слоўнічак:

- Праменьні сонца = rays of sun.
- Маркотны = сумны, невясёлы.
- Жураўлі = cranes.
- Борзда = скоро, хутка.
- Каля вульляў = near the beehives.
- Жыта руніцца = жыта зелянее, робіцца зялёным.
- Насенне = seeds.

ВОЖЫК

Ці трымалі вы калі-небудзь вожыка ў хаце? Калі не, то папрабуйце. Гэта вельмі цікавая жывёліна. А калі ёсць у хаце мышы,

дык будзе вялікая карысьць, бо вожык умее лавіць мышэй лепш яшчэ, як кот. Дзікі вожык спачатку баіцца чалавека, але, калі яму нічога кепскага не рабіць і даваць смачную яду, ён скоро прывыкае да чалавека і пачынае жыць у хаце, усё

роўна як кот ці сабака. Улетку вожык есць жукоў, конікаў, чарвякоў. Узімку ловіць мышэй, любіць булку з малаком, есць і сядовіну, а калі нешта гэтага корму, то будзе есці ўсякае мяса.

Усю зіму вожык, калі жыве на волі, сьпіць, закапаўшыся дзе-небудзь у мох. Сон гэты, як відаць, патрэбен вожыку, бо калі ня даць яму заснуць, то ўлетку ён хварэе, а часта й здыхае. Дзеля гэтага трэба яму даць заснуць хоць на адзін месяц.

У няволі вожык можа пражыць некалькі гадоў, калі яго добра даглядаць. Нядобра толькі трымаць вожыка ў хаце дзеля таго, што ён цэлую ноч кішпарыць па хаце й не дае спаць. Але часамі ўдаецца адвучыць яго ад гэтага. Толькі немагчыма стрымаць вожыка ў месячную ноч. Тады ён робіцца вельмі рухлівы, трывожыцца ды беге па хаце. Мабыць месяц мае нейкую сілу над вожыкам, як над тымі людзьмі, што ходзяць па месяцы.

-
1. Якая карысьць з вожыка?
 2. Што трэба рабіць, каб вожык прывык жыць у хаце?
 3. Чым корміцца вожык?
 4. Што робіць вожык у месячную ноч?
-

Слоўнічак:

- Вожык = porcupine.
- Карысьць = use.

Карысная жывёліна = a useful animal.

Якая зь яго карысьць?

– Дзікі (вожык) = a wild porcupine.

– Мох = moss.

– Вожык жыве на волі = ён жыве ў лесе.

– Вожык трывожыцца = баіцца нечага.

Трывога = страх.

ВАВЁРКА

У лясніка жыла вавёрка. Узіяў ён яе яшчэ маленькаю з гнязда. Яна яшчэ ня ўмела сама есці. Яе паілі малаком цераз маленькую дудачку. Напіўшыся малака, вавёрка лажылася спаць у жмені таго, хто яе дзяржаў. Скорая яна падрасла і асвойталася з сям'ёю лясніка. Ускочыць яна, бывала, на каго-небудзь і пачне лазіць, як па хвойі, то ўверх, то ўніз: гуляла валасамі а часамі на плячы й засьне. Чужых вавёрка ведала і хавалася ад іх. Даволі было паклікаць каму-небудзь свайму, і яна, як куля, выскаквала з свае хованкі. А як садзіліся есці, вавёрка залазіла на плячо гаспадару і выглядала сабе смачную яду. Яна вельмі любіла сьвежыя гуркі. Як толькі гаспадар браў на вілкі кусочак гурка, яна хапала і, як бачыш, зьядала. Яшчэ лепш любіла вавёрка цукар. Ласая яна і гарэхі, трымаючы іх у пярэдніх лапках і прагры-

заючы ў лупіне дзірачкі.

Уначы вавёрка спала. Прачыналася яна заўсёды ў вадзін час і будзіла дзяцей. Ускочыўшы на іх пасыцель, яна залазіла пад коўдру і тузала дзяцей лапкамі за валасы. Пакуль жыла вавёрка ў хаце лясніка, яна служыла ўцехай для ўсяе сям'і. Але воля даражэй за ўсё на свеце. Раз убачыла яна ў садку сваю таварышку. Выскачыўшы з хаты, яна ўцякла ў лес разам із сваім новым сябрам. Як не даглядалі вавёрку ў хаце, усё-ж такі ляпей і весялей было жыць на волі, дзе шмат такіх, як яна, вавёрак.

Там яна вывела і сваю сямейку – чатыры маленькія вавёрчкі. Уночы сядзела яна зь імі ў гняздзечку, зробленым з моху і галінак у густой яліне, а ўдзень шпарка лазіла па дрэвах, шукаючы пажывы: гарэхаў, мурашчыных яечкаў або насеньня зь яловых ці хваёвых шышак.

Л І С

1. Як апынулася вавёрка ў лясніковай хаце?
2. Як яна гуляла зь людзьмі?
3. На якую яду яна была ласая?
4. Чаму вавёрка ўцякла ў лес?
5. Якое пажывы шукае вавёрка для свае сям'і?

Слоўнічак:

- Вавёрка = a squirrel.
- У жмені = у руцэ.
- Жменя пяску = handful of sand.
- Асвойталася з сям'ёю = прывыкла да сям'і.
- Хвоя = pine tree.
- Ласа ела яна гарэхі = з прыемнасьцяй ела гарэхі.
- Мох = moss.
- Яліна = fir tree
- Шукаючы пажывы ... = шукаючы яды.
- Мурашчыныя яечкі
- Мурашка = an ant.
- Насеньне = seeds.

Як толькі надыйдзе вечар, выбягае ліс на паляваньне. Ціха йдзе ён па лесе, лёгка, як па паветры. Асьцярожна ступае ён сваймі мяккімі лапкамі. Нідзе не зашалпоча, ня трэсьне. То стане, паслухае, то папаўзе па зямлі, то за куст сядзе. І ўсё слухае, усё выглядае ды нюхае паветра сваім вострым носікам. Але і тут ён часу ня траціць: то жучка знойдзе ды зьесьць, то мыш або жабу лопне лапкаю і пракаўтне. Ніводнага гняздзечка не прапусьціць ён, з усіх павыбірае яечкі. Маленькую птушку, зайца ці вавёрку, як бачыш, падашкае. Цапне зубамі, прыдушыць і нясе сваім лісянятам.

Любіць таксама ліс пахадзіць па балоце, – там і жабаў шмат і ўсякіх неасьцярожных птушак. Добрая пажыва для спрытнага ліса ёсьць і ў полі і на лузе. Шмат там птушак, мышэй і розных дробных зьвяркоў. Любіць ліс пажывіцца і курамі, адно баіцца сабакаў і да вёскі падыходзіць толькі тады, як вельмі галодны.

Наесца ліс, утоміцца, – годзе ўжо лавіць птушак і зьвяркоў. Узьлезе ён на пень, скруціцца абаранкаю й салодка дрэмле. Або ўнару забярэцца й спакойна сьпіць. Шмат у лісавай нарыходаў і выхадаў на ўсялякі выпадак. Там ліс смелы й нікога не баіцца.

1. На каго ліс палюе?
2. Што ён знаходзіць у вёсцы?
Ці часта ён туды ходзіць?
3. Дзе сьпіць ліс пасля паляваньня?

Слоўнічак:

- Паляваньне = hunting.
- Паляваць = to hunt.
- Пракаўтне мыш = праглыне мыш...
- Пажыва = яда, корм.
- На лузе ...
Луг = meadow.
- Дробныя зьвяркі = маленькія зьвяркі.
- Годзе ўжо ... = Досыць ужо ...
- Пень = корч = tree stump.
- Сьмелы = той, хто не баіцца.

ВАЎЧОК

Ганулька вельмі любіла свайго сабаку Ваўчка. Калі Ваўчок быў шчанючком, яна добра даглядала яго, карміла, мыла й навет часала. Ваўчок не адходзіў ад Ганулькі, усюды бегаў за ёю і слухаў яе.

Раз улетку, калі ўжо пасьпелі ягады, сяброўкі паклікалі Ганульку ў лес па ягады. Яна ўзяла свой прыгожы кошык, які сплёў ёй у падарунак старэйшы брат Кастусь, і пабегла за дзяўчаткамі. Ваўчок таксама здаволена бег зь імі. На лясной палянцы, паміж пнёў у траве, было шмат суніцаў. Дзеці весела сьмяяліся, зьбіраючы ягадкі. Кажнай дзяўчыны хацелася як найхутчэй назьбіраць поўненскую сваю пасудзінку. Яны разьбегліся па палянцы і, каб ня згубіцца, голасна перагукваліся.

Ганулька старанна зьбірала суніцы ў новы кошык і назьбіраўшы поўны, яна радасна ўздыхнула й села на пянёк адпачыць. Ваўчок, набігаўшыся ў лесе за птушкамі, стаміўся і ўлёгся ля свае гаспадынькі, паглядаючы сваімі пытлівымі й разумнымі вачыма. Раптам Ваўчок усхапіўся й кінуўся пад ногі Ганульцы.

Дзяўчынка вельмі спалохалася, бо ўбачыла, што Ваўчок тармошыць і рве вялікую гадзюку, якая падпаўзла да пня, на якім сядзела дзяўчынка. Ганулька ўсхапілася, пачала крычаць і плакаць, бо бачыла, што гадзіна кусае Ваўчка. Прыбеглі дзяўчаткі й кіямі дабілі гадзюку. Ганулька клікала Ваўчка, але яго нідзе ня было. Ён зьнік. Дзеці сумныя без Ваўчка, вярнуліся дамоў.

Аднак праз два тыдні Ваўчок вярнуўся дахаты, але худы й галодны. Ганулька дапытвалася ў таты й мамы, дзе быў Ваўчок гэтак доўга, чаму ён тады зь лесу ўцёк і куды? Тата расказаў ёй, што разумныя сабакі ведаюць лекавыя травы, каб лячыць раны ад укусаў ядавітых гадзюкаў. Вось-жа Ваўчок такою травою лячыўся ад атрутных укусаў гадзіны.

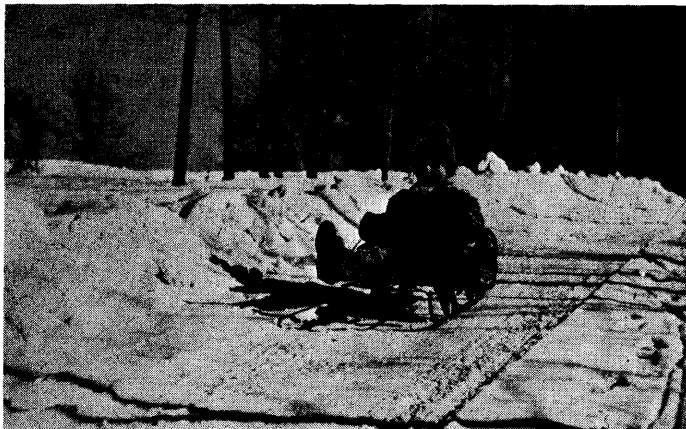
1. Чаму Ваўчок усюды бегаў за Ганулькай?
2. Якім спосабам выратаваў Ваўчок Ганульку?
3. Чаму Ваўчок не вярнуўся адразу дамоў?
4. Чым лечацца сабакі ад атруты гадзінаў?

Слоўнічак:

- Лёкавая трава = трава, зь якое часам робяць лекі.
- Ядавітая гадзіна = a poisonous snake.
- Падобнае слова : атрутная.

- Шчанючок = малады сабачка
- Падобнае слова: шчанё (шчаняты)
- Ягады пасьпелі = ягады сталі спелыя.
- Съелая ягада = a ripe berry.
- Спелы яблык, спелы памідор.
- Ганулька старанна збірала ягады = яна вельмі старалася, збіраючы ягады.
- Здаволена = з прыемнасьцяй.
- Палянка = пустое месца сярод лесу.
- Паміж пнёў у траве...
- Пень (пні) = частка дрэва, што застаецца пры зямлі пасля таго, як зрэзалі дрэва. Падобнае слова: корч.
- Суніцы = strawberries.

НАЦІСК у слове: ГАДЗІНА. – Каторая гадзіна?
 ГАДЗІНА. – Гадзіна ўкусіла Ваўчка.

МАЕ САНАЧКІ

Былі гэта маленькія саначкі, але якую я вялікую меў зь іх уцеху!

Зараз за будынкамі быў узгорак. На вярху ўзгорка я стаўляў

саначкі, садзіўся на іх і ехаў уніз. На палавіне ўзгорка толькі вецер сьвістаў каля маіх вушэй, а потым я ехаў так хутка, што лётам выскачыў на чыстае поле.

Першы раз прайшло мне вельмі добра. Але другім разам ня ведаю, што зрабілася. Пачаўшы зьяжджаць з горкі на санках, я раптам апынуўся пад санкамі. Зноў на санках. Зноў праз галаву пад санкі. І так я куляўся аж на сам ніз, дзе ўжо пусьціў санкі, якія паляцелі ў поле, а я па пояс уграз у сьнезе.

Спачатку санкі гэтак часта ездзілі па мне, як і я на іх, але пазьней я навучыўся імі так добра кіраваць, што ня раз запрашаў і маму, каб са мною села – але мама казала, што ня мае часу.

1. Што сталася з хлапцом, як ён зьяжджаў з горкі?
2. Дзе ён апынуўся? Што сталася з санкамі?
3. Чаму пазьней ён не баяўся запрасіць маму на санкі?

Т Р Э Л Ь

У часе калядных вакацыяў дзеці збіраліся ля школы. Лекцыяў ня было, але прыямней пагуляць у грамадзе, чымся сядзець самому дома.

Аднаго разу, ужо пасля сьнеданьня Юлік глянуў у вакно ды крыкнуў: ” – Пятрусь! Глядзі! Коўзанка! ” Але гэта ня была коўзанка, а толькі санкавая трэль. Хлапцы з трэйцай і чацьвертай клясы рабілі гэтую трэль за школай.

Адны палівалі спадзістую сьцежку вадой, каб добра абмерзла. Іншыя абівалі па бакох сьнег, каб санкі не зьяжджалі ў бок. Юлік і Пятрусь пабеглі як найшпарчэй на ўзгорак. Пятрусь, засопшыся, задыхаўшыся, загаманіў:

- Дайце мне лапату, буду памагаць вам!
- Ужо кончылі работу, – адказалі. – Трэль ужо гатовая.
- А ці сьлізкая? – пытаецца Пятрусь.
- Папрабуй! – сьмяюцца.
- Ведама, папрабую! – ды імкнецца на трэль, хоць Юлік яго адцягвае за рукаво.
- Папрабую! – сказаў Пятрусь ды скочыў на трэль, на самую

сярэдзіну. Але там запраўды было надта сьлізка. Пятрусёвы ногі разьехаліся ў розныя бакі. Дарма ён махаў рукамі ды неяк сьмешна падскакваў. Нарэшце паваліўся й на пляхох зьехаў аж на ніз. На шчасьце нічога яму ня сталася.

– Ведаеш, што, Пятрусь? – сказаў вучыцель, які стаяў каля школы. – На санках ці не ляпей ехалася-б?

У той-жа дзень па паўдні наладзілі адчыненне трэлі. Збудавалі браму, упрыгожылі яе сьцяжкамі ды зялёнымі галінкамі.

Вучыцель тут сказаў:

– Я думаю, што першым на санках паедзе Пятрусь, бо ён ужо трэль знае.

З сьмехам пасадзілі Пятруся, але цяпер ён зьехаў добра. І ад таго часу, аж да самага вечара на трэлі чуліся вясёлыя галасы.

1. Што гэта коўзанка?
2. Як рабілі хлапцы трэль?
3. Як зьехаў Пятрусь першы раз на трэлі?
4. Што прыгатавалі хлапцы да адчынення трэлі?

ЗІМОЙ У ЛЕСЕ

Усё замяло сьнегам. Белыя галінкі дрэваў нахіліліся да самае зямлі. На сьнезе відаць сьляды зьвяроў. Толькі ў самым лясным гушчары няма сьлядоў. Там ляжыць старая хвоя, якую зламала бура. Каля яе мяцеліца намяла вялікую гурбу сьнегу.

Страшнае гэта месца, і яго абыходзяць усе зьвяры.

Выбяжыць на палянку зайчык пагрызці асінавых галінак, а да сьнежнай гурбы ён не падыходзіць. Выйдзе рыжая лісічка, папалюе на лясных мышэй, а да старой хвойі не наблізіцца. Навет шэры воўк і той абыходзіць яе. А ў вялікі мароз над гурбай падымаецца пара, і здаецца тады, што дыхае сьнег.

Чаму гэта так?

Слоўнічак:

- Сьляды зьвяроў = footprints.
- Хвоя = сасна = pine tree.

– Мяцеліца = сьнежная бура = snowstorm.

– Напалюе на мышэй = наловіць мышэй.

1. Чым узімку кормяцца заяц і лісіца?

СТАРАЯ ЙГРУША

Захварэла старая йгруша.

Як толькі выйшаў увясну вусень зь ячак, што ляжалі зь леташняга году пад карою, зараз-жа пачаў грызці йгрушу, смактаць яе сок, нішчыць і рабаваць. Цяжка было бараніцца беднай старой йгрушы, і яна захварэла і стала сохнуць.

Усе ў садочку надта любілі старую йгрушу. Каля яе і вавёрка, і краты, і мышы польныя ня раз прыпынак знаходзілі. Каля карэньня йгрушы расло усялякіх прыгожых кветак з салодзенькім сокам, і штодня гулі там працавітыя пчолкі, зьбіраючы мядок. А колькі было там жучкоў, мухаў і іншае машкары!

Йгруша кажнага ахвотна прыймала і кажнаму што-небудзь давала. Дык і гора было агульнае, як захварэла іхняя апякунка-йгруша.

Склікалі раду й пастанавілі, ня трацячы часу, паклікаць доктара. Прасіць доктара ўзялі вецер і ластаўка.

Хутка прыляцеў і доктар. Выглядаў ён важна, быў у чорным плашчы й белай камэзельцы. Нос меў даўгі, але акулераў яшчэ не насіў. Называўся ён надта гучна: чорны дзяцел.

Доктар зараз-жа стаў аглядаць хворую. Ён стукаў, уважна слухаў, падстаўляў то адно, то другое вуха, круціў галавою – вось так, як гэта дактары заўсёды робяць.

– Гм, гм! – сказаў ён, нешта мяркуючы, – хвароба вельмі цяжкая.

– Але-ж хворую адратаваць можна? – з трывогаю пыталася вавёрка.

– Можна то можна, але трэба рабіць апэрацыю, – адказаў доктар.

– Ну, што-ж? – Рабеце, калі іншае рады няма.

Пачалася апэрацыя. Дзяцел круціў дзюбам дзіркі у йгрушы, усоўваў туды свой даўгі язык і даставаў адтуль заразу – вусень.

Хутка йгрушы крыху палепшала. І самога доктара ня надта ўтаміла апэрацыя, бо ён што часіну падымаў галаву ўгару ды здаволена разглядаўся навокал, быццам хочучы сказаць:

– Паглядзеце, які я спраўны!

– Стук-стук! – разносілася па ўсім садзе, аж людзі суймаліся й пыталіся:

– Ці не каваль тут жыве, ці што?

Дзяцел абстукаў і абгледзіў усе дрэвы ў садзе, ніводнага не прамінуў. І меў ён цікавую прывычку: зыходзіў з дрэва заўсёды задам, падпіраючыся хвостом, як палкаю. Сьпярга птушкі сьмяяліся з гэтакае хады, але ластаўка вытлумачыла, што гэтак усе дзятлы ходзяць.

Прайшло з тыдзень часу. Вось дзяцел і кажа ластаўцы:

– Цяпер нашая хворая ачуняе. Усіх чарвякоў зь яе выгнаў.

– Мабыць спадар доктар хацеў сказаць: выеў? – паправіла ластаўка.

Засаромеўся дзяцел і сказаў:

– Ну, так, так! Але ці-ж гэта ня ўсё роўна? Даволі таго, што чарвякоў няма, йгруша будзе здарова.

Сказаўшы гэта, доктар цяжка ўздыхнуў і прамовіў:

– Але я прыцеміў, што тут ёсьць і іншыя хворыя.

– Хто-ж такі?

– А вось тыя яблынькі. Усе яны павінны лячыцца, бо кепска будзе.

Зажурылася ластаўка, сумна зрабілася і іншым птушкам, як сказаў ім дзяцел гэтую балочную навіну. Іншае рады ня было, як прасіць дзятла, каб ён тут назаўсёды асеў ды па чарзе лячыў хворых. Так і пастанавілі. Знайшлі яму дупло ў вадным дрэве, і такім парадкам дзяцел асеў на жыцьцё ў садзе.

1. Якія зьвяркі знаходзілі сабе прыпынак каля йгрушы?
2. Што пастанавілі зрабіць зьвяры й птушкі, як груша захварэла?
3. Як выглядаў доктар? Як ён зваўся?

4. Як ён лячыў йгрушу?

5. Як зыходзіў дзяцел з дрэва?

Слоўнічак :

– Вусень = caterpillar.

– Зь леташняга году = зь мінулага году.

Летась = у мінулым годзе, год таму.

– Гора = няшчасьце, бяда.

– Апякун, апякунка = той, хто апякуецца іншымі = a person, who takes care of others.

– Дзяцел = a woodpecker.

– З трывогаю = са страхам.

– Здаволена = з прыемнасьцяй.

– Каваль = blacksmith.

– Нашая хворая ачуняе = яна выздарэе.

– Я прыцеміў, што... = я пабачыў, я заўважыў, што ...

– Зажурылася = засулавала.

ПТУШКІ ЗІМОЙ

Паглядзі ў вакно. Усе шыбы размаляваныя белымі ўзорамі – гэта мороз іх так размаляваў. Холадна на дварэ. Усё навокал пакрыта белым пушыстым сьнегам – зямля, стрэхі дамоў. Навет на дрэвах сьнег.

Паглядзі зімовай раніцай на двор. Па сьнезе скачуць вераб'і. Ад холаду яны надзьмуліся, распушыліся. Скачуць, крошкі падбіраюць. Галкі й вароны цэлымі чародамі кружацца каля двароў, шукаюць пажывы.

У вёсцы зімою каля хатаў ня толькі гэтыя птушкі можна пабачыць. Сюды й сініцы прылятаюць і навет асьцярожныя сарокі. Ём зімою у лесе няма чаго есьці, вась яны й ляцяць бліжэй да жыльля чалавека. Каля людзей спадзяюцца яны чым-небудзь пажывіцца.

1. Якія птушкі можна пабачыць зімою ля хатаў?

2. Чаму гэтыя птушкі ляцяць бліжэй да чалавечага жылья?

Слоўнічак:

- Шыба = аконнае шкло.
- Пушысты сьнег = сьнег, мяккі як пух.
- Птушкі шукаюць сабе лажывы = шукаюць сабе яды.

СІНЯЯ РУКАВІЧКА

На рэчцы былі дзьве палонкі. У першай палонцы дзед рыбу вудзіў, а ў другой унучка кашулю яму паласкала. Скончыла паласкаць, пачала надзяваць рукавічкі ды ўкінула адну ў палонку. Паплыла сіняя рукавічка пад лёдам, як сапраўдная рыбка, – тоўстым пальчыкам, як паплаўком, памахвае.

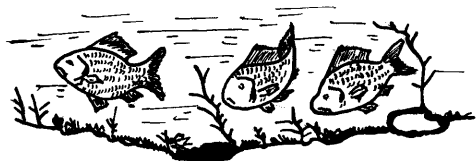
А рыбкі навокал дзіву даюцца: якая цікавая рыбка ў рацэ зьявілася – уся сіняя і з адным толькі паплаўком!

- Як завуць цябе, рыбка?
- Рукавічка.
- А адкуль ты будзеш?
- З рукі.

Рукавічка сказала ” з рукі”, а рыбкам пачулася ”з ракі”. Рыбкі пачалі падплываць да яе і знаёміцца.

А адна плотачка так блізка падплыла, што лусачкай зачэпіла і пацягнула за сабой сінюю кучаравую нітачку. Спалохалася плотачка, яна падумала, што новая рыбка хоча яе злавіць і зьесьці. Адным духам плотачка даплыла да першай палонкі. Не пасьпе яна добра і адпачыць, як трапіла на кручок. Выцягнуў дзед рыбку разам з сіняй нітачкай.

– Вось дзіва! – сказаў ён. Потым дастаў з кішэні каробку ад

сярнічак і пачаў матаць на яе сінюю нітачку. Матаў, матаў і наматаў вялікі клубок – усю рукавічку выцягнуў з вады.

Тут і ўнучка прыбегла.

– Дзядуля, я рукавічку ў палонку ўкінула!

– А я табе яе з палонкі выцягнуў, – паказаў дзядуля на сіні мокры клубок.

А плотачка ў кошыку хвосцікам усё б’е ды б’е – хочацца ёй расказаць, як сіняя рукавічка рыбкай была.

1. Як трапіла сіняя рукавічка ў рэчку?
2. Якім спосабам выцягнуў дзед рукавічку з вады?
3. Чаму рыбкам здавалася, што рукавічка – таксама рыбка?

Слоўнічак: – Луска, лусачка = scale (on a fish).

ПРЫЛЁТ ПТУШАК

Ціхая раніца. Сонейка толькі што ўзыйшло. У полі ляжыць яшчэ сьнег. Толькі ўзгоркі чарнеюць. Лужынкi сьцягнуліся за ноч лядком. Але ўжо чуваць вясну, і ўсё пазірае павеснаву.

Выйшаў маленькі Янук на двор. Весела яму й лёгка на сэрцы. Прыгрэе зараз сонца, добра будзе гуляць на дварэ.

Нешта звьніць у небе тонькім срэбраным званком. Так хораша, так міла, душа замірае! Янук прыслухаўся. Ня відаць нічога, а ў небе ціха разьліваецца тонькая песенька, як грае хто на

срэбранай дудачцы. Гэта жаваранак! І так весела Януку, здаецца, каб л'га было, пацалаваў-бы мілую птушачку. Галубка, яна ўжо вярнулася з далёкае старонкі ў наш край і заліваецца ў ясным небе дзіўнаю песняю.

– Тата, тата! Чуеш жаваранка?

Бацька Янука прыслушаўся:

– Але, жаваранак. Ну, зараз, брат, і шпак прыляціць, а там і бусел, а за ім і ўсе птушкі.

Рад Янук, што першы пачуў жаваранка ды пабег хваліцца сваім сябром. Дзеці выходзілі на двор слухаць першую песню ясны. І ім было весела.

–Эх, дзеці, ня скоро яшчэ вясна! –казаў хто-небудзь старэйшы.

Дзеці ня любілі слухаць такія рэчы. Яны любяць вясну, яны любяць, каб гаварылі ім аб вясне. А часамі, праўда, захаладае. Дзеці-ж кажуць, што зусім ня холадна: ня толькі ня холадна – горача навет.

Кажную новую птушку дзеці сустракаюць з радасцяй. Цераз некалькі часу прылятае шпак. Холадна, туман, а ён мала дбае. Пяе на ўсё поле вясёлыя песні, седзячы дзе-небудзь на голай бярэзіне, быццам і холаду яму няма.

У канцы сакавіка ўжо збіраецца шмат птушак. У лесе пяюць дразды, лясныя жаваранкі, а па балоце важна пахаджае бусел. Па стрэхах бегаюць падманкі й трасуць сваімі даўгімі хвастамі.

А выйдзеш увечары на двор: крычаць качкі: жалобна стогнуць кнігаўкі: як у падушку грукае недзе на возеры бугай. Розныя галасы поўняць паветра, усё пяе ды радуецца.

1. Выпішы з чытанкі назовы ўсіх птушак!

Слоўнічак:

– Каб л'га было = каб можна было.

– Алé, жаваранак...

Тут але значыць: yes.

НАЦІСК у слове: АЛÉ. – Алé, гэта жаваранак.

АЛЕ. – А́ле я ня бачыў жаваранка.

– Бусел = a stork.

– А ён мала дбае = яму хоць-бы што = he doesn't care...

– Бярэзіна, бяроза = birch tree

– Жалобна стогнуць кнігаўкі = сумна, невясёла ...

– Стогнуць кнігаўкі = ...

Хворы чалавек стогне.

ПЕРШЫЯ КВЕТКІ

Малыя дзеці, Юзік і Зося, часта бегалі ўвясну на бераг рэчкі ў лес. Яны глядзелі, як вада ў рэчцы прыбывае, як рыба гуляе па вадзе, як плыве бяровеньне, палкі, кучы сухое травы. А сонейка ўсё ляпей грэла. Апошнія лапінкі сьнегу ў лесе растапляліся.

Раз маленькая Зося адбеглася далей у лес. Там рос дубняк і ельнік. На зямлі ляжаў жоўты леташні ліст. Зося бегала па ім і слухала, як шапаціць сухое лісьцё ў яе пад нагамі. Яна хацела ўжо вярнуцца назад ды ўгледзіла гарэхавы кусьцік, а ў кусьціку доўгенькія дубчыкі. Нагнулася яна, каб выламаць сабе дубчык і бачыць – усёроўна як нечыя вочкі хорашанька на яе глядзяць.

Аж гэта харашанькія сіненькія кветачкі на тонкіх ножках. І так іх многа, што, здаецца, уся зямля ў пацеркі прыбралася. Зялёных лісточкаў яшчэ ня было, толькі сухія леташнія, як конскія капыцікі, ляжалі на зямлі.

– Юзік, а во я кветачкі знайшла! Паглядзі, якія харашанькія, – стала клікаць Зося свайго большага брата.

”Цяпер, – думалі дзеці – мама ня будзе сварыцца, што мы ўсё бегаем з хаты. Мы ёй нарвем гэтых кветчак.” І яны пачалі зьбіраць кветачкі. Адно кветачку выкапалі з карэньчыкам і прынеслі дамоў, але яна засохла ў вазоне.

– Гэта кветка – пралеска, – сказала ім маці, – яна расьце на волі, а ў хаце ня любіць расьці.

Як пайшлі дзеці ў лясок цераз тыдзень, дык ужо й лесу не пазнаць, – так ён прыбраўся. Пралесак нарвалі яшчэ больш. З краю, на лузе, вырасьлі жоўтыя кветкі, лотаці. Усю зямлю ў лесе ўсыпалі маленькія мянушачкі. Фіялкі пачалі паказвацца з зямлі. І кожнага дня вырасталі ўсё новыя кветкі. Чарэмха распусьцілася, расьцьвілі ландыш і гарэлачка. Многа ўсялякіх кветак парасло. У лесе зрабілася хораша, як у садзе.

-
1. Выпішы з чытанкі назовы ўсіх кветак!
 2. Якога колеру бываюць гэтыя кветкі?
 3. Што бачылі Юзкі і Зося на беразе ракі?
 4. Чаму пралеска засохла ў вазоне?

Слоўнічак:

- Вада ў рэчцы прыбывае = вады ў рэчцы робіцца больш.
- Бярвеньне, бярвёны = logs.
- Дубняк = малады дубовы лясок
Дуб = oak tree.
- Ельнік = малады яловы лясок.
Яліна = fir tree.
- Дубчыкі = галінкі (дрэва або куста).
- Пацеркі = beads.
- Леташнія = зь мінулага году.
- Капыцікі = little hoofs
- Мянушачкі = forget-me-nots.
- Фіялкі = violets.
- Чарэмха = bird-cherry tree.

Веснавыя месяцы : САКАВІК, КРАСАВІК, ТРАВЕНЬ.